

Nr 37

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående utredning i syfte att främja forskning på fiskets område.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 527 av herr Nilsson, Yngve, m. fl. samt II: 616 av herrar Hedin och Staxäng har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att främja forskningen på fiskets område.

Beträffande det närmare innehållet i motionerna får utskottet hänvisa till motionen II: 616.

Över motionerna har utskottet inhämtat yttranden av fiskeristyrelsen, statskontoret, kanslern för rikets universitet och Sveriges fiskares riksförbund.

I sitt den 25 mars 1961 dagtecknade utlåtande har *fiskeristyrelsen* till en början åberopat, att styrelsen den 25 november 1955 avgivit remissutlåtande till Kungl. Maj:t i anledning av att föreningen statens fiskeritjänstemän i skrivelse den 5 september 1955 gjort en med nu ifrågakvarande motioner i allt väsentligt likalydande framställning.

Fiskeristyrelsen har därefter anfört i huvudsak följande.

Tjänstemannaföreningens förenämnda, med de remitterade motionerna överensstämmande framställning anmäldes, tillika med ett antal andra framställningar berörande tjänstetillsättnings- och löneställningsfrågor, av chefen för jordbruksdepartementet i statsrådet den 16 maj 1958 i samband med hemställan om utfärdande av instruktion (nr 309) för fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion. Härvid torde föreningens önskemål i skrivelsen den 5 september 1955 i viss utsträckning ha tillgodosetts. Bl. a. har kravet på tre års tjänstgöring uppmjukats från att avse »fiskeristyrelsen eller styrelsen underställd undersöknings- eller försöksanstalt» till att i stället gälla sammanlagt minst tre års tjänstgöring »inom arbetsområde, som sammanhör med fiskeristyrelsens verksamhet». Denna ändring synes ha förbigått motionärerna. I övrigt torde Kungl. Maj:t ha funnit tjänstemannaföreningens framställning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Av det anförda framgår att de spörsmål som beröres i de remitterade motionerna tidigare varit föremål för bedömning av Kungl. Maj:t.

Vissa med dessa spörsmål närbesläktade eller sammanhängande frågor har även prövats av riksdagen, nämligen *dels* användningen för bl. a. forskningsuppgifter av de kronan tillhöriga fiskeriundersökningsfartygen, varutinnan Kungl. Maj:ts föreskrifter i ämnet den 25 mars 1960 bygger på de av 1959 års riksdag (JoU 1; rskr. 9) godkända riktlinjerna i IX ht 1959, *dels* löneställningen för föreståndarna för havsfiskelaboratoriet och för sötvattenlaboratoriet, som faststälts till lönegrad Bo 1 (= byråchef) jämlikt be-

slut av 1960 års riksdag (prop. 151; SU 143; rskr. 323), dels den för fiskeribiologisk forskning betydelsefulla frågan om principerna för användningen av de allmänna fiskeavgiftsmedlen enligt 2 kap. 10 § vattenlagen, där riksdagen år 1954 godkände L³U:s uttalande i ämnet i utlåtande nr 2, s. 35, dels ock realiserandet vid 1960 års riksdag (IX ht; JoU 1; rskr. 9) av den första etappen av en sedan lång tid eftersträvad upprustning av havsfiskelaboratoriet i Lysekil i såväl personellt som materiellt hänseende.

Slutligen torde styrelsen få erinra om att vissa forskningsfrågor är föremål för pågående utredningar, som anbefallts av Kungl. Maj:t. Detta är fallet beträffande de fiskesakkunniga organen i vattenmål, på sätt omnämnas i de remitterade motionerna, samt beträffande utbildningen av fiskeritjänstemän enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 december 1960.

Kanslern för rikets universitet har i remissuttåtande den 11 april 1961 tillstyrkt den i motionerna föreslagna utredningen under hänvisning till de synpunkter som framförts i yttranden, avgivna av de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna vid universiteten i Uppsala, Lund och Stockholm ävensom av den matematisk-naturvetenskapliga ämnesgruppen vid universitetet i Göteborg.

Uppsala fakulteten har instämt i de synpunkter, som framlagts i motionerna och tillstyrker livligt att den begärda utredningen kommer till stånd.

Fakulteten i Lund har anfört följande.

Det är ingen tvekan om att den fiskeribiologiska grundforskningen i Sverige är av långt mindre omfattning än vad som vore önskvärt. Det är likaledes ett faktum att detta förhållande — liksom den därmed sammanhängande bristen på fiskeribiologer — försvårar lösandet av många praktiska problem.

Det är därför, såsom det framhålles i motionen, angeläget att grundforskningen på fiskets område ökas, vilket kräver större tillgång på forskare och ökad forskningsundervisning. Tanken att detta skall kunna erhållas genom att föreståndarna för den fiskeribiologiska undersökningsverksamheten åläggas skyldighet att undervisa i fiskeribiologi vid universitet och högskolor, är emellertid — i varje fall vad gäller universiteten — förfelad. Önskvärda kunskaper för studerande, som intresserar sig för fiskeritjänstemannabanan inklusive laboratorstyrket, kan icke inhämtas genom mer eller mindre tillfälliga föreläsningsskurser. Vid Lunds universitet meddelas numera undervisning i såväl marin som limnisk fiskeribiologi, och det är laborationskurserna och det därmed sammanhängande praktiska arbetet, som därvid visat sig ge resultat av värde.

Synnerligen angeläget är att nödiga medel erhålles för pågående eller planerad fiskeribiologisk forskning. För närvarande lider i synnerhet universitetet svårt av att tillräckliga anslag för grundforskning med praktisk syftning icke kan erhållas. Särskilt gäller detta undersökningar över marina problem, medan den forskning, som är inriktad på sötvattensfrågor i viss mån, även om otillräckligt, stödjdes med 2: 10-medel.

Samarbetet mellan Lunds universitet och de jordbruksdepartementet underställda organ som bedriver fiskeribiologiska undersökningar är mycket gott.

Grundforskningen på ifrågavarande områden kan med fördel vara förlagd till universitetet. Det är ingen tvekan om att ökade anslag för denna forskning skulle följas av en intensifiering av det slag, som efterlyses i motionen.

Det synes emellertid inte fakulteten erforderligt att för närvarande särskilt utreda detta förhållande.

Stockholms fakulteten har gjort härefter angivna uttalanden.

I den elementära utbildningen i zoologi ingår endast i ringa grad fiskeribiologiska frågeställningar vid exempelvis seminarier över tillämpad biologi, där havens och sjöarnas produktion beröres. Vid de marinzoologiska kurserna har hittills endast ca 1 arbetsdag kunnat användas till hithörande frågor beträffande marin fiskeribiologi. För förstärkandet av den elementära utbildningen har vid zoologiska institutionen i Stockholm redan vidtagits den åtgärden att kursen i vertebraternas biologi från vårterminen 1961 inrymmer två kursdagar helt ägnade åt fiskeribiologi (populationsundersökningar, åldersbestämningar etc.). På den marina sidan torde, sedan de marinzoologiska kursernas förläggning ordnats mer permanent, den tillämpade delen av kursen kunna utökas med ca två kursdagar, vilka enligt redan uppgjorda planer ägnas aktuella fiskeribiologiska problem såsom provfisken, redskap och fortplantningsbiologi, fiskmärkningar och migrationsfrågor.

Med de korta studietiderna, som fastställts för preliminärexamina torde inom ramen för 2-betygsstudierna icke ytterligare förstärkning av denna orientering i fiskeribiologi kunna anordnas. Vid det planerade genomförandet av speciella 3-betygskurser (jf. organisationsplanerna i ämnet zoologi) kan det visa sig möjligt, om tillräckligt antal studerande anmäler studieriktning, att anordna någon av 3-betygskurserna åtminstone delvis som en kurs i fiskeribiologi. Ämnet för den obligatoriska 3-betygsuppsatsen kan utgöra ett mindre delproblem inom aktuell fiskeribiologi. Härvid är det naturligt att ett samarbete med fiskeristyrelsens laboratorier sker, något som redan är fallet. Ofta är dylika 3-betygsuppsatser inledningen till vidgade undersökningar av värde för fiskeribiolgin.

Då fiskeribiologiska undersökningar i regel genom främst behovet av långa försöksrser både på laboratorier och i fält är ekonomiskt krävande kan de så gott som undantagslöst icke genomföras med bidrag från uiversitetsinstitutionernas anslag.

Beträffande forskningsutbildningen, som i motionen är en väsentlig fråga, må framhållas att en bred utbildning för fiskeribiologiska problem sannolikt måste lösas genom samgående med flera av de biologiska ämnena bl. a. zoofysiologi, zoologi och limnologi.

Många fiskeribiologiska problem fordrar ingående arbeten inte endast över de aktuella fiskarterna, deras levnadscykel, rasuppsplittring etc. utan även väsentliga arbeten över näringsval och över resistensen mot förändringar i vattenmiljön. Flera frågor torde effektivt lösas först genom ett grupparbete. På licentiant-stadiet torde organiserandet av dylika arbetsenheter kunna ske om de ekonomiska förutsättningarna härför uppnås. Det måste här betonas att man icke i nuläget kan räkna med att anslutningen till en dylik arbetsinriktning blir särskilt stor om icke fasta tjänster efter t. ex. lic.-examen kan påräknas med samma möjlighet i befordringsgång som exempelvis på lärarbanan. De fåtal tjänster med huvudsaklig uppgift att arbeta med forskningsuppgifter inom fiskeristyrelsen har i regel besatts med högt kvalificerade innehavare. Behovet av arbetskraft är uppenbar, därom vittnar bl. a. de många förfrågningar från statliga och industriella intressen om tillfällig biologisk sakkunskap i samband med vattenregleringarna.

Ännu saknas flera grundläggande undersökningar över produktionsförändringar i samband med de genom sjöregleringarna uppkomna hydrografiska förhållandena. Ett stort problem utgör också den genom vattenförore-

ningarna orsakade nedgången i produktiviteten. En väsentlig uppgift är att en planering i stort sker över de frågor som bör lösas inom svensk fiskeribiologi och att garantier skapas för ökade möjligheter att vinna fast anställning inom fiskeribiologi och vattenvård.

Fakulteten vill för sin del varmt tillstyrka en utredning av berörda område.

Ämnesgruppen vid Göteborgs universitet har anfört följande.

Det synes ämnesgruppen synnerligen motiverat att man allsidigt utreder förutsättningarna för en ökad grundforskning på fiskets område och att man därvid överväger, huruvida icke ämnet fiskeribiologi borde representeras vid någon av de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna. Det bör framhållas att fiskeribiologin är starkt beroende av goda möjligheter till kontakt med flera naturvetenskapliga och medicinska discipliner. Så kan t. ex. framhållas, att de världsomfattande ansträngningarna man nu gör för förbättring av äggvitennutritionen i utvecklingsländerna i stor utsträckning laborerar med utnyttjande av fiskprotein som tilläggsäggvita i kosten.

Mycket talar för att en fiskeribiologisk institution förlägges till Göteborg, däribland de goda möjligheterna till fältbiologiskt arbete, västkustens dominerande roll inom fisket, att statens institut för konserveringsforskning är förlagt till Göteborg samt att universitetet i Göteborg har lärostol i oceanografi.

Ämnesgruppen vill därför livligt tillstyrka, att den av motionärerna föreslagna utredningen kommer till stånd.

Statskontoret har i sitt utlåtande, daterat den 13 april 1961, uttalat i huvudsak följande.

Motionärerna framhålla, att vid universitet och högskolor i Sverige bedrivs fiskeribiologisk grundforskning endast i ringa omfattning. Med hänsyn till den efter hand ökade betydelsen av fiskeribiologernas insatser på olika områden (fiskeristyrelsens laboratorier, vattenvården, sjöregleringar) böra enligt motionärernas mening en förstärkning av universitetens utbildnings- och forskningsuppgifter på förevarande område åstadkommas.

Statskontoret vill i anslutning till det av motionärerna sålunda framförda önskemålet erinra, att statsmakternas beslut vid 1960 års riksdag rörande riktlinjerna för utbyggande av universitet och högskolor bland annat innebar ett principbeslut om uppbyggnad av en forsknings- och undervisningsorganisation i Göteborg för ämnena botanik och zoologi (se prop. 1960: 119 s. 269 ff). Till grund för den sålunda beslutade utbyggnaden av universitet och högskolor låg ett av 1955 års universitetsutredning utarbetat betänkande i ämnet (SOU 1959: 45). Beträffande sitt förslag rörande förstärkning av universitetsorganisationen i Göteborg, i vad avsåg biologiämnena, framhöll utredningen, bland annat, att vid dess genomförande skulle den forskning, som bedrevs vid vissa, till stor del av Göteborgs stad bekostade institutioner (zoologiska institutionen vid naturhistoriska museet och vetenskapliga institutionen vid Göteborgs botaniska trädgård) i full utsträckning kunna tillgodogöras den vetenskapliga undervisningen. I främsta rummet gällde detta den marinbotaniska och marinzoologiska forskning, för vilken Göteborg vore ett naturligt centrum och som genom en utbyggnad i Göteborg skulle kunna få en helt annan slagkraft än tidigare, i naturligt samarbete med norska och danska institutioner. Man borde i detta sammanhang även beakta fiskeristyrelsens stationering i Göteborg. Den nyckelroll från försörjningssynpunkt, som de marinbiologiska forskningsgrenarnas verk-

samhet kunde komma att spela, började bli allmänt erkänd och påkallade åtgärder till förstärkning av våra resurser på detta område (betänkandet s. 294 ff).

Sedan åt en särskild kommitté (naturvetenskapliga samordningskommittén i Göteborg) uppdragits att verkställa utredning bland annat rörande uppbyggnaden av en forsknings- och undervisningsorganisation i Göteborg för de biologiska ämnena, har på grundval av ett av kommittén framlagt förslag i ämnet medel äskats för genomförandet under budgetåret 1961/62 av en första etapp av ifrågavarande organisation, därvid bland annat förutsatts att en professor i zoologi skall inrättas fr. o. m. budgetåret 1962/63 (se prop. 1/1961 VIII ht, s. 405 ff).

Av vad sålunda anförts torde framgå, att de av statsmakterna år 1960 antagna riktklinjerna för utbyggande av universitet och högskolor utformats, i vad avser biologiämnena, med beaktande av fiskeristyrelsens placering. Med utbyggnadens genomförande torde således förutsättningar komma att föreligga för en förstärkning av utbildnings- och forskningsmöjligheterna på fiskets område. Då vid angivna förhållande syftet med motionerna redan torde få anses tillgodosett böra dessa enligt statskontorets mening icke för- anleda någon riksdagens åtgärd.

I sitt den 28 juli 1961 avgivna yttrande har *Sveriges fiskares riksförbund* uttalat huvudsakligen följande.

Vi anse oss kunna till fullo instämma i de flesta av de synpunkter, som motionärerna framhåller beträffande fiskeriforskningen i vårt land och vill gärna understryka, att en tillräckligt omfattande och fullgod grundforskning är ett av villkoren för en gynnsam framtida utveckling på fiskets område. Vi kan ej heller underlåta att framhålla vår uppfattning om att en eftersläpning föreligger och att fiskeriforskningen i vårt land är eftersatt vid jämförelse dels med våra grannländer och dels med vissa andra inhemska näringsgrenar. Samtidigt som detta förhållande konstateras måste emellertid beaktas, att en del framsteg gjorts under senare år och som sådana vill vi beteckna såväl tillkomsten av det nya undersökningsfartyget som den av 1960 års riksdag godkända och välbehövligen upprustningen vid havsfiskelaboratoriet i Lysekil. Vidare kan också erinras om de pågående utredningar, som ha anknytning till forskningsproblemen, nämligen dels beträffande de fiskerisakkunniga organen i vattenmål, vilket omnämnes i motionerna, och dels frågan om utbildningen av fiskeritjänstemän.

Behovet av snabba åtgärder för en utökning av fiskeriforskningen i vårt land är sedan länge omvitnat i olika sammanhang och förslag om utredning av problemen har tidigare framförts, varför detsamma synes oss vara tillräckligt klarlagt. Den aktuella frågeställningen för närvarande torde väl närmast vara vilka vägar som kunna vara lämpligast för åstadkommande av bättre förhållanden i dessa avseenden. I motionerna föreslås en utväg och framhålles vikten av, att fiskeristyrelsen för den fiskeribiologiska verksamheten har tillgång till så vetenskapligt kvalificerade forskarbegåvningar som möjligt och göres gällande, att den nuvarande instruktionen för styrelsen i detta avseende utgör ett hinder för en tillfredsställande rekrytering. Vi äro emellertid icke övertygade om, att nu gällande kompetenskrav, innebärande föreskrift om tre års tjänstgöring vid fiskeristyrelsen för sökande till laboratorsbefattningar, utgör något väsentligt hinder, i synnerhet som dispens från ifrågavarande bestämmelse kan erhållas, då så kan anses vara motiverat. Den kontakt med det praktiska fisket, som denna tjänstgöring kan medföra, anse vi tvärtom vara värdefull och bestämmelsen härom bör därför enligt vår uppfattning bibehållas även framdeles.

Vi anse att orsakerna till den svenska fiskeriforskningens dilemma äro att söka på annat håll och då främst i den stränga återhållsamhet med det allmännas medel, som ständigt måste iakttagas och att sparsamheten under de gångna åren utgjort det väsentligaste hindret för en behövlig upprustning i både personellt och materiellt avseende.

Med hänsyn till ovanstående och till att de olika forskningsuppgifterna redan äro kända anse vi den föreslagna utredningen för närvarande icke vara behövlig. För åstadkommande av en önskvärd upprustning av fiskeriforskningen i vårt land bör i stället enligt vår uppfattning överlämnas åt fiskeristyrelsen att inkomma med sina anslagsäskanden och med precisering av för vilka uppgifter och i vilka avseenden en ökning av resurserna kan anses vara mest behövlig.

Utskottet. I förevarande motioner har framhållits vikten av att den fiskeribiologiska forskningsverksamheten i landet utökas och att i sådant syfte utbildningen av kvalificerade fiskeribiologer utbygges. Den betydelse som fiskeribiologernas insatser fått på olika håll i samhällslivet gör det enligt motionärernas mening nödvändigt att förutsättningarna för den fiskeribiologiska forskningen förbättras. I motionerna har hemställts att en allsidig utredning företages med sikte på att få till stånd en förstärkning av den nuvarande forskningen på fiskets område.

Utskottet kan för sin del understryka den betydelse som fiskeriforskningen numera erhållit. Den fiskeribiologiska grundforskningen berör ämnesområden av stor betydelse för fiskerinäringen och därmed för livsmedelsförsörjningen i allmänhet. Olika spörsmål sammanhörande med vattenvården och vattenregleringarna är ävenledes beroende av rön som framkommer genom fiskeribiologiska undersökningar.

Såsom av utredningen i ärendet framgår har emellertid statsmakterna redan fattat vissa beslut, som syftar till att åstadkomma en upprustning av fiskeriforskningen. Sålunda har vid de två nästföregående riksdagarna beslutats om förbättrad löneställning för chefsbefattningarna vid sötvattenslaboratoriet och havsfiskelaboratoriet samt om upprustning av det sistnämnda laboratoriets personella och materiella resurser. Jämlikt statsmakternas beslut under åren 1959 och 1960 får vidare de kronan tillhöriga fiskeriundersökningsfartygen disponeras för bl. a. forskningsuppgifter. De år 1960 antagna riktlinjerna för utbyggande av universitet och högskolor innebär, såsom även statskontoret betonat i sitt remissyttrande, att förutsättningar skapats för en förstärkning av de fiskeribiologiska utbildnings- och forskningsmöjligheterna. Vissa frågor med anknytning till förevarande forskningsproblem är dessutom föremål för statsmakternas uppmärksamhet. De fiskesakkunniga organen i vattenmål föreslås sålunda i ett nyligen avgivet betänkande skola omorganiseras för att bli bättre anpassade till de större krav som blivit en följd av vattendomstolarnas ökande arbetsbelastning. Vidare kan erinras om den utredning rörande fiskeritjänstemännens utbildning som pågår. Åtskilliga åtgärder, ägnade att förbättra fiskeriforskningens villkor, har alltså redan företagits. Det kan vidare förväntas att fiskeristyrelsen med all nödig uppmärksamhet följer utvecklingen rörande fiskets

problem och hos Kungl. Maj:t framlägger förslag till därav föranledda åtgärder. Med hänsyn till angivna förhållanden torde enligt utskottets förmenande någon sådan utredning som påyrkats i motionerna för närvarande icke erfordras.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,
att motionerna I: 527 och II: 616 må av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Stockholm den 14 november 1961

På jordbruksutskottets vägnar:

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Jonsson, Nord, Bertil Andersson, Hermansson*, Mossberger, Jonasson, Hedström, Augustsson*, Gunnar Pettersson och Ringaby;

från a n d r a kammaren: herrar Lindström, Hansson i Skegrie, fru Lindskog*, herrar Arweson*, Johanson i Västervik*, Nilsson i Lönsboda, Lundmark, Johansson i Öckerö, Nilsson i Bästekille och Hedin.

* Ej närvarande vid justeringen.